

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародної економіки

**ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНІ
МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»**

**Тернопіль
ЗУНУ
2022**

Опорний конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» для бакалаврів галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”, спеціальності 051 «Економіка» / Укл. Стахова Н. В. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 24 с.

Укладач:

*Стахова Наталія Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної
економіки*

Рецензенти:

*Іващук Ірина Олегівна,
д.е.н., професор, професор
кафедри міжнародної економіки*

*Дейнека Юрій Петрович,
начальник управління стратегічним
розвитком м. Тернополя
Тернопільської міської ради*

Відповідальний за випуск:

*Зварич Ірина Ярославівна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
міжнародної економіки*

*Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки
(протокол № 3 від 24.10.2022 р.)*

ЗМІСТ

1. Опис дисципліни «Міжнародні міграційні процеси».....	4
2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Міжнародні міграційні процеси»	5
3. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні міграційні процеси»	6
4. Рекомендована література.....	22

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ”

Дисципліна – “Міжнародні міграційні процеси”	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Вибіркова дисципліна Мова викладання – українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність 051 «Економіка»	Рік підготовки: ДФН – 3. ЗФН – 3. Семестр: ДФН – 6. ЗФН – 6,7.
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»	Лекції: ДФН – 28 год. ЗФН – 8 год. Практичні заняття: ДФН – 14 год. ЗФН – 4 год.
Загальна кількість годин – 150 год.	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Самостійна робота: ДФН – 105 год., в тому числі тренінг – 4 год. ІРС – 3 год. ЗФН – 138 год.
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю: ДФН – залік ЗФН – залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ”

2.1. Метою навчальної дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» є формування у студентів знань та навиків у сфері регулювання міжнародних міграційних процесів, виявлення їх причин, викликів та можливостей для міст-дестинацій іммігрантів з причин пошуку роботи, житла, туризму чи отримання освітніх послуг.

2.2. Завдання вивчення дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» полягають у тому, щоб ознайомити студентів з особливостями міжнародних міграційних процесів, цілями, які переслідують мігранти та наслідками як для країн-донорів, так і для міст-дестинацій прибуття іммігрантів, а також можливостями та викликами, які виникають внаслідок потоків біженців та шукачів притулку, а також необхідністю формування спільної міграційної політики країнами ЄС внаслідок нелегальних та легальних потоків мігрантів й хвилею біженства.

2.3. В результаті вивчення дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» студенти повинні **знати:**

- міграційні потоки та особливості їх регулювання;
- еволюцію світових ринків робочої сили та причини привабливості міст-дестинацій для мігрантів;
- причини та наслідки нерегулярних потоків біженців;
- особливості імміграційної політики країн ЄС щодо перетину їхніх кордонів іммігрантами;
- права та обов'язки мігрантів;
- імміграційні потоки в сфері туризму та освіти, особливості їхнього від'їзду, прибуття, перебування, прикордонного контролю та тимчасового чи постійного резиденства.

вміти:

- виявляти знання та розуміння причин та наслідків міжнародних міграційних потоків та ролі міграційної політики у сфері їх регулювання.
- аналізувати еволюцію формування світових центрів тяжіння робочої сили та привабливих міст-дестинацій.
- аналізувати виклики міграційних потоків для країн – основних реципієнтів іммігрантів.
- використовувати сучасні джерела економічної інформації для систематизації та аналізу виявлення причин потоків біженців та визначення їх правового статусу.
- аналізувати та розв'язувати завдання щодо впливу потоків біженців та іммігрантів загалом на формування міграційної політики країн ЄС.
- прогнозувати на основі теоретичних та практичних знань вплив безвізового режиму на подальші потоки мігрантів в сфері туризму.
- проводити економічний аналіз географії потоків мігрантів в сфері отримання освітніх послуг та процедури визнання дипломів.

3. ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»

Тема 1. Міграційні потоки та особливості їх регулювання.

Суть міграційних потоків. Причини міжнародної міграції. Класифікація міжнародної міграції. Роль візового та безвізового режимів в системі формування міграційної політики.

Міжнародна міграція населення – це переміщення людей (сімей) у міжнародному територіальному просторі з метою пошуку місця постійного проживання, в той же час як міжнародна трудова міграція робочої – «переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в пошуках роботи, вищої заробітної плати, кращих умов життя, у процесі якої відбувається формування її інтернаціональної вартості.

Виділяють такі причини міжнародної міграції: **економічні, соціально-політичні та екологічні:**

Економічні причини – стосуються ринку праці певного місця, ситуації із зайнятістю та загального стану економіки. Сприятливі економічні умови в місці призначення: перспектива підвищення заробітної плати; кращі можливості працевлаштування, перспектива створення багатства – бажання уникнути внутрішньої соціальної та політичної ситуації свого рідного регіону, що у свою чергу приваблює мігрантів до місця призначення. Подібним чином, якщо економічні умови несприятливі в місці походження, бідні та безробітні особи будуть змушені мігрувати, щоб підтримувати свої засоби до існування.

Соціополітичні причини: до них належать сімейні конфлікти та об'єднання; прагнення до незалежності; етнічні, релігійні, расові та культурні параметри; війни або загрози конфлікту серед інших факторів, що сприяють міграції.

Екологічні причини. До них відносять: фактори навколишнього середовища, такі як зміна клімату та наявність природних ресурсів, які змушують людей мігрувати у пошуках більш сприятливих екологічних умов.

Вітчизняні науковці, зокрема Ю. Римаренко, О. Піскун, визначають такі види міграції:

- за територіальною ознакою: внутрішня та зовнішня;
- за ступенем контрольованості: легальна та нелегальна;
- за відношенням до країни: еміграція, імміграція, транзитна міграція;
- за способом реалізації: організована та неорганізована;
- за часовою ознакою: постійна (чи незворотна), тимчасова, сезонна, кочова.

Під державною міграційною політикою розуміють сукупність заходів, що здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального та трудового потенціалу мігрантів, побудови демократичного правового суспільства, забезпечення належного соціально-економічного, науково-освітнього та демографічного розвитку, дотримання принципів захисту національних інтересів, безпеки та територіальної цілісності країни.

На сучасному етапі найпоширенішою складовою управління зовнішніми міграціями, є **імміграційна політика**, яка має на меті, з одного боку, попередження проникнення великої кількості осіб працездатного віку на національний ринок праці, з іншого, заохочення до в'їзду трудових мігрантів саме тих кваліфікацій, рівня освіти і віку, що потребує держава.

Відмова у в'їзді може ґрунтуватися на таких підставах, як злочинність, тероризм, громадське здоров'я та бажання захистити внутрішній ринок праці. Певні переваги та можливості можуть бути надані лише громадянам та уповноваженим недержавцям.

Вимоги до віз. Критерії та процес надання віз є ключовими аспектами національного суверенітету та засобом регулювання міграційних потоків та боротьби з нелегальною міграцією.

Як механізм контролю перед в'їздом, візові системи дають державам можливість перевірити допустимість осіб до прибуття та полегшити в'їзд вибраних негромадян до їх прибуття на кордон та запропонувати мігрантам прозорість та передбачуваність щодо їх можливостей для в'їзду та перебування.

Література: [1-27]

Тема 2. Світові ринки робочої сили та міста дестинації мігрантів.

Формування основних ринків робочої сили. Фактори, що мають визначальний вплив на розвиток світового ринку праці. Теоретичні засади формування світового ринку праці. Основні ринки робочої сили. Позитивні і негативні соціально-економічні наслідки міграції робочої сили країн-експортерів і країн-імпортерів.

Світовий ринок праці – це система відносин, що виникають між державами з стосовно узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту. Ці відносини склалися у зв'язку з не рівномірністю розміщення робочої сили по країнах світу та відмінностями в її відтворенні на національному рівні.

Основними функціями ринку робочої сили наступні:

- здійснює остаточне визначення вартості робочої сили, впливає на відхилення ціни на цей специфічний товар від вартості (залежно від співвідношення і пропозиції);
- регулює попит і пропозицію робочої сили;
- зводить продавців робочої сили з її покупцями;
- забезпечує конкуренцію між найманими працівниками, спонукаючи їх до підвищення свого загальноосвітнього і кваліфікаційно-професійного рівня, одночасно знижуючи ціну робочої сили;
- забезпечує конкуренцію між підприємцями, спонукаючи їх підвищити якість умов праці та рівень часткової оплати праці;
- сприяє зростанню збалансованості між трудовими ресурсами і робочими місцями, досягненню ефективної зайнятості;
- прискорює міграційні процеси в національному та інтернаціональному масштабах, вирівнює умови відтворення робочої сили;

- сприяє виявленню шляхів та розробці заходів соціального захисту робочої сили.

Наведемо ряд факторів, які мають прямий вплив на світовий ринок праці, оскільки він сам має суттєвий вплив на економічне зростання країни та її макроекономічне середовище:

1. *Міжнародний поділ праці (МПП).*
2. *Вплив науково-технічного прогресу, інформатизації та зв'язку.*
3. *Міжнародна конкуренція набула свого розвитку здебільшого через подолання національної ізоляції.*
4. *Важливим фактором є розвиток міжнародної транспортної інфраструктури.*

5. *Відкритість для руху капіталу. Структурні зрушення економіки.*

6. *Міжнародна трудова міграція.*

Стан міжнародного ринку праці визначається такими тенденціями:

- суттєва диференціація секторальних структур зайнятості за країнами світу;
- зростання частки зайнятих у секторах послуг і скорочення в аграрному секторі та в промисловості;
- поширення нестандартних форм зайнятості та самозайнятості;
- значне скорочення зайнятості та зростання безробіття внаслідок поширення світової економічної кризи.

У структурі міжнародного ринку праці вирізняються два найзначніші сегменти. **Перший сегмент** охоплює робочу силу, яка характеризується відносно постійною зайнятістю, стабільністю трудових навичок, високим рівнем кваліфікації й зарплати, а також доволі чіткою ієрархією кваліфікації. Це загалом привілейована верства працівників із країн з розвинутою ринковою економікою, а також країн із середнім рівнем розвитку (Сінгапур, Тайвань, Гонконг). Слід згадати й іншу, щоправда не таку численну, верству зайнятих у різних міжнародних організаціях (ООН, спеціалізованих органах ООН, Міжнародному валютному фонді, СОТ, ЮНЕСКО та ін.) Наймання працівників у такі організації відбувається на чисто міжнародній основі і, як правило, з урахуванням лише професійної придатності. Цей ринок праці має певну тенденцію до розширення з огляду на зростання міжнародних зв'язків та загострення глобальних проблем.

Другий доволі великий сегмент міжнародного ринку праці – робоча сила, яка походить із районів світу з відносно низьким рівнем економічного розвитку. Серед цих працівників треба вирізнити специфічний загін так званої нелегальної робочої сили, чималі потоки якої спрямовуються в індустріальні країни, зокрема США. До цієї категорії працівників можна приєднати також «екологічних біженців», котрі через катастрофічні природні умови (наприклад, посуха) змушені покинути свої насиджені місця, шукати роботу в інших країнах та регіонах. Економічна функція нелегального ринку праці зводиться переважно до обслуговування потреб величезної маси дрібних та середніх підприємств в індустріальних країнах, які, на відміну від великих підприємств, неспроможні застосовувати в широких масштабах дорогі технології збереження праці. Держава, як правило, мовчазно сприяє використанню праці нелегалів.

На ринку праці можна вирізнити ще **дрібніші сегменти**, класифікуючи робочу силу за віковими й професійними особливостями, ознаками тієї або іншої культури, традиції, а також національними, расовими та статевими ознаками.

Міграція сьогодні стала глобальним явищем зростаючого масштабу та складності. Багато країн світу тепер є місцем походження, транзиту чи призначення працівників-мігрантів. Динаміка трудової міграції може впливати на соціально-економічну ситуацію в країнах походження, транзиту або призначення мігрантів. В останніх трудова міграція може сприяти омолодженню робочої сили, забезпечити функціонування працемістких галузей, таких як сільське господарство, будівництво та особисті послуги, стимулювати підприємництво, підтримати роботу систем соціального захисту, а також допомогти у задоволенні кадрових потреб. У свою чергу, країни походження отримують користь у вигляді грошових переказів, які мігранти відправляють на батьківщину своїм сім'ям, і у вигляді інвестицій, технологій та найважливіших навичок, джерелом яких виступають мігранти, що повернулися, та спільноти співвітчизників за кордоном.

Література: [1-27]

Тема 3. Виклики міграції для міст-дестинацій.

Міста-дестинації для іммігрантів. Виклики міграційних потоків для міст – основних реципієнтів іммігрантів. Економічний та соціальний вплив іммігрантів на міста-дестинації. Політичний вплив мігрантів на приймаючі країни. Вплив мігрантів на розвиток інфраструктури та послуг. Виклики та можливості для Берліна як міста-дестинації мігрантів. Виклики та можливості для Афін як міста-дестинації мігрантів. Виклики та можливості для Парижа як міста-дестинації мігрантів.

Основоположними чинниками міжнародної економічної міграції в умовах геополітичної нестабільності є:

- воєнні дії;
- економічні санкції;
- тероризм;
- політичні переслідування;
- боротьба за ресурси;
- техногенні катастрофи та природні катаклізми.

Лавинне наростання міграційних потоків із неблагополучних країн третього світу у високорозвинені держави зумовлюється не лише політичною нестабільністю у світі і воєнними конфліктами із застосуванням зброї масового знищення, але й економічними чинниками та бажанням осіб, що шукають притулку, покращити власні умови життя та наблизитися до європейських стандартів. Традиційно зменшення населення певної країни внаслідок масової нелегальної еміграції вказує на сукупність несприятливих і небезпечних умов для життя громадян усередині їхньої держави, що унеможлиблює підтримання і задоволення найнеобхідніших життєвих потреб, тому спричинює збільшення кількості мігрантів у країни з високими життєвими стандартами та зумовлює посилення міграційних процесів загалом у світовому господарстві.

З точки зору регіонального розподілу проживання мігрантів, Європа була найбільш привабливою дестинацією для найбільшої кількості міжнародних мігрантів у світі: у 2020 році – 87 млн. мігрантів. Північна Америка є другою за величиною дестинацією по кількості мігрантів – майже 59 млн. далі йдуть Північна Африка та Західна Азія – майже 50 млн. мігрантів. В усіх інших регіонах кількість мігрантів була значно меншою.

Приблизно один з п'яти міжнародних мігрантів живуть в топ 20 найкращих “глобальних містах”, які є передовими виробниками послуг, мають сильну економіку і міжнародні шлюзи, а також в них зосереджені політичні та культурні центри міжнародного значення. До таких глобальних міст відносять Пекін, Берлін, Брюссель, Буенос-Айрес, Чикаго, Гонконг, Лондон, Лос-Анджелес, Мадрид, Москва, Нью-Йорк, Париж, Сеул, Шанхай, Сінгапур, Сідней, Токіо, Торонто, Відень і Вашингтон.

Основними містами дестинаціями для мігрантів в Європі, а саме: Німеччина (Берлін), Бельгія (Брюссель), Сполучене Королівство (Лондон), Італія (Палермо), Греція (Афіни), Франція (Париж) та ін.

Міста були напрямками для більшості мігрантів у світі, враховуючи їхній ступінь економічної активності, культурне та інтелектуальне вираження та їх розвиток. Вплив міграції, її можливості та виклики є вирішальним, так як міграція має зв'язок з економікою міста та його розвитком.

1. Економічний вплив. У 2018 році мігранти внесли 6,4 трлн. дол. США – 6,9 трлн. дол. США (9,4%) у світовий валовий внутрішній продукт (ВВП). Амбіції мігрантів та супутній їм ентузіазм покращити свої засоби до існування є двома їхніми ключовими характеристиками. Міста пропонують більше можливостей та кращий дохід, заповнюють розриви у кваліфікації, а в деяких випадках є альтернативою дешевій робочій силі.

2. Соціальний вплив. Мігранти зазвичай знаходять інших членів своєї сім'ї та їх етнічну чи культурну групу в містах призначення, оскільки ланцюгова міграція, як правило, є міською справою. Тенденція жити серед власної етнічної чи родинної групи є яскраво вираженою та несе відповідальність за створення анклавів у містах.

3. Політичний вплив. У той час як національні уряди контролюють міжнародну міграцію до регіону, керівники міст є тими, які найбільше впливають на рішення свого уряду, і які повинні вирішувати питання неконтрольованої міграції до своїх мегаполісів. Після прибуття в країну призначення більшість мігрантів переїздить до міст, що може в подальшому чинити додатковий тиск на і без того напружену інфраструктуру.

Міграція є безперервним процесом з огляду на політичні, соціальні та економічні дисбаланси у суспільстві, а також зміни клімату. Саме тому міграційні потоки швидше за все триватимуть та не зупинятимуться. Як показує практика, різні галузі міської інфраструктури та послуг стикаються з викликами та можливостям під впливом міграції.

Міграція впливає на вимоги до міської інфраструктури та послуг як у місці походження, так і в місці призначення. Зміни попиту відбуваються у сфері житла, догляду за дітьми, виробництва електроенергії, магазинів, доріг,

лікарень, лікарів, парків розваг, шкіл, громадського транспорту, поліції, телефонів та зайнятості тощо. Оскільки недостатність міської інфраструктури та послуг посилює тиск. Швидке зростання населення призводить до того, що мігрантам доводиться справлятися з недостатньою інфраструктурою, а містам доводиться керувати відсутністю міського планування, щоб задовольнити потреби усіх людей.

Берлін є популярною дестинацією для внутрішніх мігрантів, з великою кількістю іммігрантів, аніж емігрантів. Щонайменше 18,4% населення Берліна є уродженцями з-за кордону. В середині 1990-х років населення Берліна скоротилося через міграцію в західну Німеччину та субурбанізацію протягом семи років. Після фази стагнації Берлін почав зростати повільно у 2005 році, а протягом 2005–2010 рр. його населення зросло майже на 50 тис. населення. Починаючи з 2010 року, Берлін продемонстрував бурхливе зростання, здебільшого обумовлене міграцією. За останні п'ять років місто зросло на 243 500 тис. чоловік, з яких 81% були іноземцями. Протягом 2015–2016 рр. мігранти шукали притулку в місті, що призвело до виняткового збільшення кількості біженців (76 000 тис.). В останні десятиліття найпривабливішими країнами для мігрантів були США та Німеччина. 1970 року в США налічувалося 12 млн міжнародних мігрантів, а сьогодні – понад 51 млн. У Німеччині лише за останні 10 років кількість міжнародних мігрантів збільшилася з 8,9 млн до 16 млн. Привабливими державами для мігрантів є також Франція, Росія, Об'єднані Арабські Емігранти та Саудівська Аравія. В Об'єднаних Арабських Еміратах 88% населення – міжнародні мігранти.

Ішим містом-дестинацією мігрантів є **Афіни**. Перша хвиля мігрантів припадала на початок 1970-х років, що дозволило заснувати та інтегрувати Філіпіно спільноту, друга хвиля становила приблизно 1 млн. албанців, які прибули в місто в 90-ті роки, коли були відкриті кордони між Грецією та Албанією. Місто також зазнало міграцію з Азії (Пакистан, Бангладеш, Індія та Афганістан) та Африки (нещодавно багато мігрантів прибули з регіону Магрибу, а також з Африки на південь від Сахари). З точки зору внутрішньої міграції, місто мало великий потік людей після 1950-х років, які приїхали з інших частин Греції до міста протягом трьох десятиліть.

Станом на березень 2016 року на материковій частині Греції було 50 000 біженців. Одна третя або більше ніж 15000 мігрантів знаходяться в Афінах, до того ж число зростає. Це виключає людей, які прибувають на острови зі зовсім іншим статусом за угодою з Європейським Союзом. З нещодавньої фінансовою кризою в країні багато людей виїхали з Афін, вернулися назад у свої села, а згодом повернулися до центру міста з огляду на економічну ситуацію. Це був головний фактор, який вплинув на те, що приблизно 400 000 молодого населення – вихідці з Афін залишають Грецію. Економічна криза призвела до численної кількості порожніх квартир і значного знецінення житлових будинків.

Проаналізуємо ще одне місто дестинацію, яке приваблює не лише туристів, а й мігрантів, зокрема шукачів притулку – **Париж**. Париж не лише має понад 150 різних національностей серед населення, але 1 з 7 парижан є

іноземцем та 1 з 5 – іммігрантом (з них третина придбала французьке громадянство). Перші мігранти були з Європи, склалися в основному з бельгійців та прикордонних жителів з Німеччини або Швейцарії. У 19-20 століттях мігрували євреї зі Східної та Центральної Європи, а також поляки та італійці. Хвиля економічної міграції відбувалася в 1950-х і 1960-х роках з Північної Африки, а потім із країн Південної Сахари. Після 1970-х років біженці прибули з В'єтнаму та Камбоджі, після чого пішли іммігранти із Південно-Східної Азії. На даний час шукачами притулку в основному є вихідці з Афганістану, Сомалі, Еритреї та Демократичної Республіки Конго.

Література: [1-27]

Тема 4. Регулювання потоків біженців.

Поняття біженці та визначення їх правового статусу. Система виявлення причин потоків біженців в світовій економіці. Імміграційна політика регулювання потоків біженців.

В сучасній міжнародній практиці термін «**біженець**» вживають у різних значеннях, що не завжди співпадає з його суто юридичним змістом, закріпленим у загальному міжнародному праві. Так, біженцями часто називають осіб, які шукають кращого економічного становища в інших державах (**так звані економічні біженці**), мирне населення яке ховається від жахів війни (**так звані біженці війни**), людей, які внаслідок дій державної влади вимушені покинути місце проживання в межах тієї ж держави (**вимушені переселенці**), тощо. Але далеко не всі люди, які покинули місце проживання чи навіть державу свого громадянства, є біженцями у суто юридичному розумінні.

Важливо окреслити, що поняття «**біженець**» та «**переселенець**» дещо відрізняються. Біженці – особи, які внаслідок обґрунтованих побоювань стали жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебувають за межами своєї країни та не можуть або не бажають користуватися захистом цієї країни внаслідок таких побоювань.

Вимушений переселенець – це особа, яка покинула місце постійного проживання в результаті, або щоб уникнути, негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, внаслідок стихійного лиха, голоду, епідемії чи надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру.

Також варто звернути увагу на таке поняття, як «**шукач притулку**». Відповідно до визначення, яке наводить Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) **шукач притулку** – це особа, яка виїхала зі своєї держави походження, звернувшись по статус біженця в іншій державі, та очікує відповіді на своє звернення. На їх думку, шукачі притулку є найбільш незахищеною категорією переселенців.

Щодо біженства, то воно має давню історію, але саме сьогодні воно досягло піку і за кількістю, і за масштабами поширення. Біженці є найбільш соціально незахищеною частиною населення будь-якої країни.

Тривалі конфлікти або нестабільність у таких країнах, як Сомалі, Ірак і Афганістан, а також політична криза в Північній Африці та на Близькому Сході призводять до того, що кількість біженців у регіонах світу постійно зростає. Основними країнами-донорами у 2020 р. були М'янма, Ірак, Пакистан, Сомалі, Бангладеш і Демократична Республіка Конго. У 2021 р. перелік країн походження шукачів притулку в основному залишився незмінним порівняно з минулим роком: Афганістан, Туреччина, Кенія, Ірак, Ліван.

У 2021 р. міграційна криза на кордоні між Білоруссю та ЄС – є елементом структурної міграційної кризи в ЄС, викликаній організованим переміщенням мігрантів з Іраку, Сирії, Ємену, Афганістану та Близького Сходу через білорусько-польський, білорусько-литовський і білорусько-латвійський кордони. Крім цього у 2022 році додалася хвиля шукачів притулку й біженців до країн ЄС через повномасштабне вторгнення росії на територію України. Україна на даний час є однією з масових донорів біженців, що до 2022 року як такою не розглядалася.

Кількість біженців за країнами походження та країнами, що приймають їх на своїй території, часто змінювалася. Основними причинами цього є: економічна криза, регіональні конфлікти та війни, внутрішньополітична та соціально-економічна ситуація в різних регіонах світу. Продовольча криза, складна внутрішньополітична ситуація, низький рівень соціально-економічного розвитку, регіональні конфлікти, війни та безробіття виводять країни Азії та Африки в лідери серед країн походження біженців. Першим за кількістю біженців є Афганістан, за ним іде Ірак. Цей факт свідчить про те, що на сучасному етапі саме військові конфлікти та війни спричиняють найбільшу кількість біженців. Така причина біженства є складною для країн, що приймають біженців на своїй території, адже тоді вони зобов'язані надати притулок і не мають права на вислання прибулих у країну походження, де їм загрожує небезпека. Складним питанням для шукачів притулку є отримання статусу офіційного біженця. Проте його набуття не завжди підтверджує повні соціальні гарантії та право на проживання в країні, що надала офіційний статус особи біженця.

Зі створенням у **1945 р. Організації Об'єднаних Націй** (далі – ООН) почався новий історичний етап у становленні міжнародно-правового статусу біженців. Те, що саме ООН відіграла вирішальну роль у формуванні міжнародної системи захисту біженців та визначенні їхнього правового статусу, було обумовлено двома факторами:

– об'єктивним – необхідністю допомоги з боку міжнародного співтовариства в особі ООН у вирішенні проблеми репатріації сотень тисяч біженців та переміщених осіб, що були вимушені залишити свою батьківщину з метою врятуватися від переслідування влади нацистської Німеччини чи насильницького видворення за межі території їх проживання;

– суб'єктивним – на ООН було покладено функцію здійснення міжнародної співпраці із «розвитку поваги до прав людини та основоположних свобод для всіх без винятку незалежно від раси, статі, мови та релігії» (п. 3 ст. 1 Статуту ООН).

Література: [1-27]

Тема 5. Нелегальна міграція та «трафікінг» (торгівля людьми).

Суть «торгівля людьми» в глобалізованому світі. Причини виникнення «трафікінг» в процесі вербування осіб. Класифікація різновидів торгівлі людьми. Напрямки діяльності правоохоронних органів у сфері протидії торгівлі людьми та наданні допомоги потерпілим.

Торгівля людьми є однією з галузей кримінального бізнесу, що розвивається найбільш стрімкими темпами в світі.

Рада Європи дала таке визначення: «торгівля людьми – це незаконний акт, що здійснюється особою, яка спрямовано чи не спрямовано схиляє громадянина третьої країни виїхати в другу країну, шляхом використання обману чи іншої форми насильства або ж шляхом зловживання залежним становищем цього громадянина чи своїм адміністративним статусом».

Основними елементами в акті торгівлі є:

- купівля-продаж людини;
- обман;
- насильство;
- боргова кабала;
- експлуатація різних можливостей і здібностей людини.

Початковою ланкою даної злочинної діяльності є **вербувальники**, в якості яких найчастіше виступають співгромадяни майбутніх жертв торгівлі людьми. Далі йдуть **посередники**, завдяки активній діяльності яких утворюється канал переправлення жертв торгівлі людьми від місця покупки до місця експлуатації.

Пропозиції жертв торгівлі сприяють чимало чинників, зокрема бідність, привабливість уявного кращого життя за кордоном, слабкі соціальні та економічні структури, безробіття, організована злочинність, насильство проти жінок та дітей, дискримінація жінок, корумпованість влади, політична нестабільність, збройні конфлікти, а також такі культурні традиції, як традиційне рабство.

Предметом торгівлі може бути будь-яка особа незалежно від статі та віку: чоловіки – з метою експлуатації в праці; діти – з метою використання в жебрацтві; будь-які особи – для вилучення і трансплантації органів. Тому торгівлю людьми, залежно від мети, можна поділити на: 1) торгівлю жінками і дітьми з метою використання їх в сексуальних цілях (для виробництва порнографічних матеріалів чи зайняття проституцією); 2) торгівля людьми з метою експлуатації їх праці; 3) торгівля людьми з метою залучення в боргову кабалу; 4) торгівля людьми з метою використання у збройних конфліктах; 5) торгівля з метою втягнення у злочинну діяльність; 6) торгівля дітьми з метою усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях.

Правоохоронні органи є із головних реалізаторів державної політики в галузі протидії торгівлі людьми.

Працівники різних служб, в тому числі правоохоронних органів, які працюють з потерпілими від торгівлі людьми, повинні:

- кваліфіковано визначати, яких послуг потребує потерпіла чи потерпілий та яким чином найнебезпечніше їх надати;

- не мати упереджень і стереотипів стосовно цієї категорії людей;
- вміти правильно спілкуватися з потерпілими без додаткового травмування їх психіки;
- надавати потерпілим інформацію про необхідну допомогу, адреси і телефони служб та організацій, що надають таку допомогу;
- у разі необхідності або на прохання потерпілих повідомляти про їх ситуацію в інші служби.

Література: [1-27]

Тема 6. Формування міграційної політики країн ЄС щодо перетину кордону іммігрантами.

Дослідження формування міграційної політики країнами-членами ЄС. Виявлення наслідків нерегульованих потоків біженців для країн ЄС. Дослідження проблемних аспектів міграційної політики країн ЄС щодо потоків біженців та нелегальних мігрантів. Дослідження системи напрямків та методів протидії торгівлі людьми на міжнародному та національному рівнях окремих країн.

У перші роки європейської інтеграції міграційним питанням приділялася мінімальна увага. У 1980-ті рр. вони вирішувалися здебільшого шляхом неформальних міждержавних відносин, у 1990-ті – набули формалізованих форм, і лише після 1999 р. розпочався період розробки і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики і практики.

На сьогодні основними факторами формування міграційної політики ЄС, крім міграційного тиску із-зовні, є демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн, та потреби ринку праці. У короткотерміновій перспективі певну роль відіграли також реалії фінансово-економічної кризи, наслідки якої досить болючі, особливо для деяких членів ЄС.

Переломним моментом на шляху гармонізації політики європейських держав у сфері міграції було підписання 1997 р. Амстердамської угоди (набула чинності 1999 р.), де окрему частину присвячено свободі пересування, притулку та імміграції. Спеціальним протоколом до Угоди, до права ЄС інтегровано Шенгенські домовленості. Кардинально новим було те, що Амстердамська угода містила положення, яке дозволяло ЄС приймати обов'язкове для країн-членів законодавство в міграційній сфері. У жовтні 1999 р. на саміті у Тампере (Фінляндія) голови держав ЄС домовилися про реалізацію Амстердамської угоди, зокрема, у сфері імміграції та притулку.

Після виконання програми, прийнятої у Тампере, 2004 р., уже після розширення ЄС, у Гаазі було затверджено наступну програму дій до 2010 р. У ній сформульовані завдання: створити єдину європейську систему притулку; розвивати легальну міграцію та боротися з нелегальним працевлаштуванням; забезпечити інтеграцію громадян третіх країн; розвивати зовнішньополітичний вектор міграційної політики; удосконалювати менеджмент міграційних потоків.

Проблема з біженцями загострює внутрішньополітичну конфліктність, зокрема під її впливом активізуються націоналістичні організації, які заявляють

про те, що Європа й так вже втратила більшу частину своїх національних традицій і нинішня ситуація призведе до ще більшого розмивання ідентичності європейських націй.

Відповідно відбувається зростання антиісламських настроїв у європейському суспільстві, що посилює популярність ультраправих та націоналістичних партій у європейських країнах, зокрема, зростає представництво таких сил на місцевому та національному рівнях, як «СІПІЗА» (Греція), французький «Національний фронт», представлений у Європейському парламенті. Вибори до Європарламенту у 2014 р. підтвердили популярність радикально-націоналістичних та сепаратистських партій, які загалом набрали близько 14,4% голосів.

Сучасна міграційна європейська політика керується кількома європейськими угодами та конвенціями, які були прийняті в останні два десятиріччя. Це Шенгенські угоди 1985 та 1990 років, Дублінська Конвенція 1990 р., Маастрихтський договір 1992 р. та Амстердамський договір 1997 р.

Протягом 2015–2016 років Європейським Союзом було здійснено комплекс заходів для розв'язання європейської кризи біженців. Так, Європейський парламент схвалив план голови Європейської Комісії про запровадження квот на прийом біженців. Європейська Комісія наполягає на тому, щоб запровадити обов'язкові квоти з розподілу біженців – відповідно до розміру ВВП і кількості населення відповідної країни. Однак через спротив окремих держав-членів обов'язкові квоти так і не були запроваджені, натомість було вирішено здійснювати добровільний розподіл мігрантів. Раніше прийняті Європейськими інститутами нормативно-правові акти в сучасних умовах виявилися не ефективними, а з ухваленням нових європейці зволікають через відсутність єдиного, уніфікованого підходу до вирішення міграційної кризи на рівні держав-членів.

Регулювання чисельності прибулих мігрантів здійснюється за рахунок активного використання кожною державою селективної функції міграції, за допомогою якої можна впливати на якісний склад населення і трудових ресурсів країни в необхідних напрямках у даний історичний період.

На сьогоднішній день встановлені сім критеріїв, за якими оцінюється діяльність урядів різних держав в сфері протидії торгівлі людьми:

- чи докладає уряд активних зусиль для розслідування і переслідування в судовому порядку актів торгівлі людьми на території своєї держави;
- чи захищає жертв работоргівлі;
- чи проводить акції просвіти населення для запобігання торгівлі людьми;
- чи співпрацює з іншими державами;
- чи докладає зусиль до переслідування в судовому порядку державних посадових осіб, яку приймають участь в работоргівлі, чи сприяють їй та ін.

Виходячи з цих критеріїв країни світу поділені на три категорії:

- 1) які повністю дотримуються їх (з пострадянських держав до них увійшла тільки Латвія);
- 2) які дотримуються не повністю, але намагаються дотримуватись (в цій групі опинилась більшість пострадянських держав);

3) уряди яких не повністю дотримуються мінімальних стандартів і не докладають значних зусиль (Киргизстан, Вірменія, Таджикистан, Білорусія, Росія, Афганістан, Іран, Саудівська Аравія, Греція, Індонезія).

Література: [1-27]

Тема 7. Безвізовий режим та міграційні потоки в сфері туризму.

Аналіз процедур запровадження безвізового режиму для України. SWOT-аналіз умов розвитку регіональних ринків праці при лібералізації візового режиму з ЄС. Зарубіжний досвід запровадження безвізового режиму. Візова лібералізація та туристичні потоки.

Спільна робота України та Європейського Союзу у напрямку лібералізації руху осіб ведеться вже давно. Так, у 2005 р. Між Україною та Європейським Співтовариством був підписаний План дій «Україна – Європейський Союз», схвалений Кабінетом Міністрів України від 12 лютого 2005 р. Від 26 липня 2005 р. Указом Президента України в односторонньому порядку був введений безвізовий режим для громадян держав-членів ЄС.

Незважаючи на полеміку щодо запровадження безвізового режиму України **11 червня 2017 р.** відповідне рішення набуло чинності, тобто Україна стала другою країною з шести країн-учасниць Східного партнерства після Молдови, що отримала безвізовий режим.

За оцінками Брюсселя, у найближчі 20 років в країнах Євросоюзу лише кваліфікованих працівників (особливо в галузі інженерії та інформатики) забракне 20 мільйонів, що, безсумнівно, спричинить відтік спеціалістів з України. Демографічні прогнози стосовно лише Італії – популярного місця праці українських заробітчани, вказують, що протягом 2005–2035 рр. працездатне населення скоротиться на 20%, а опісля – ще на 15% до 2050 року.

Наша держава у будь-якому випадку опиниться в уразливому становищі, проте гадаємо, що ліквідація перешкод для міграції в рамках ЄС особливо сприятиме перетіканню українців до країн-членів із привабливішими економічними умовами. Згідно з прогнозами, це призведе до скорочення працездатного населення нашої країни. Від 2010 до 2025 рр. воно зменшиться на 5 млн. осіб. У 2025 р. близько чверті населення України буде старшим за 60 років, тоді як у 2050 році вже майже третина усіх українців сягне 60 років і більше (а це означатиме, до того ж, довгостроковий тиск на державне фінансування соціальних гарантій). І в цьому стосунку відтік молоді та висококваліфікованих робітників є особливо небезпечним.

Демографія України постраждає і внаслідок опосередкованих внутрішніх процесів, зокрема підвищення безробіття через закриття неконкурентоспроможних підприємств, що стануть такими у нових економічних умовах. Поставши перед проблемою пошуку нової роботи, а то й вимушеної міграції після занепаду підприємств-працедавців, українці не обов'язково волітимуть залишитися у своїй країні.

І ще до гіпотетичного вступу до Європейського Союзу Україна може зіткнутись зі значними демографічними проблемами. До 2025 року населення України зменшиться на 20%, а якщо економічна і політична ситуація в країні не

зміниться, то до 2050 року населення України скоротиться майже удвічі – до 26 млн. чоловік.

Експерти ООН вважають, що однією з головних причин скорочення населення України є економічні чинники, зокрема бідність. Фахівець з питань координації системи ООН представництва цієї організації в Україні Рукен Текеш Калікусу заявив, що значна частина населення країни (46,8%) перебуває на межі бідності, 14,7% українців мешкають в крайній убогості.

Окрім негативного впливу еміграційних процесів, визначальний ефект на скорочення українського населення матиме зменшення рівня народжуваності і, як наслідок, - його природне старіння. У 2022 році розпочався вимушений потік українців як шукачів притулку та тимчасового захисту до країн ЄС, що дає Україні й країнам ЄС нові виклики та передумови до перегляду й розробки нової європейської міграційної політики в умовах біженства з України в цілому та з тимчасово окупованих територій чи тих, де відбуваються бойові дії.

Шенгенська зона була заснована на Шенгенській угоді в 1985 році (Шенген – місто в Люксембурзі, де було підписано угоду, спочатку п'ятьма країнами). У 1999 році Шенгенську угоду було включено в законодавство ЄС. Шенгенський прикордонний кодекс містить детальний набір правил, які регулюють зовнішній і внутрішній прикордонний контроль у Шенгенській зоні, включаючи загальні правила щодо віз, запитів на притулок та прикордонних перевірок.

У межах Шенгенської зони внутрішній прикордонний контроль скасовано, і окремі особи можуть подорожувати без паспортних перевірок між країнами-учасницями. Фактично, учасники Шенгену розділяють спільний зовнішній кордон, на якому здійснюються імміграційні перевірки осіб, які в'їжджають або виїжджають з Шенгенської зони.

Разом із скасуванням внутрішніх кордонів учасники Шенгену домовилися посилити співпрацю між поліцією та судовими органами з метою забезпечення внутрішньої безпеки та боротьби з організованою злочинністю. Як наслідок вони створили Шенгенську інформаційну систему (ШІС), широкомасштабну інформаційну базу даних, яка дає змогу поліції, прикордонникам та іншим правоохоронним і судовим органам вводити та переглядати повідомлення про певні категорії осіб та об'єктів.

Чотири країни ЄС (**Болгарія, Хорватія, Кіпр і Румунія**) ще не є повноправними членами Шенгену, але юридично зобов'язані приєднатися, якщо виконають необхідні умови безпеки. **Ірландія** відмовилася від Шенгенської зони, але бере участь у деяких аспектах Шенгенської угоди, пов'язаної із співробітництвом поліції та судів, включаючи доступ до ШІС.

З **2014** року Молдова користується безвізовим режимом, а її громадяни, які мають біометричні паспорти, можуть подорожувати до ЄС без віз. Протягом першого року після лібералізації візового режиму понад 460 тис. молдован відвідали ЄС без віз. За даними Національного агентства з туризму Молдови збільшились поїздки молдован, в умовах безвізового режиму, до Греції. Кількість порушень була низькою. Це свідчить, що молдовські громадяни значною мірою дотримуються правил – з однієї сторони, а з іншої – уряд

Молдови провів якісну інформаційну та комунікаційну кампанію щодо лібералізації візового режиму.

Угода про асоціацію між ЄС та Грузією набула чинності у липні 2016 року та спрямована на політичну асоціацію та економічну інтеграцію між ЄС та Грузією. ЄС та Грузія також уклали Угоду про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (Угоду про вільну торгівлю), а з **28 березня 2017 року** громадяни Грузії можуть здійснювати безвізові поїздки до Шенгенської зони.

Щодо України, то вже можна оцінити перші результати безвізового режиму між Україною та Європейським союзом. Так, з **11 червня 2017 р.** українці вільно перетинають кордони 26 держав-членів ЄС, а також в'їжджати в чотири держави-асоційованого члена союзу: Ісландію, Ліхтенштейн, Норвегію та Швейцарію. Винятками залишаються Великобританія та Ірландія, куди, як і раніше, потрібно оформляти національні візи.

У 2018 році Державна прикордонна служба зафіксувала 555 тисяч українців, що подорожували за «безвізом», а 2017-го – 55 тисяч. Також у 2018 році частіше за все українці подорожували до Польщі – саме через неї в країні ЄС потрапляє найбільша кількість українців.

Якщо українці будуть перебувати на території країн Шенгенської зони без візи більше 90 днів протягом періоду у 180 днів або поїдуть за кордон і там залишаться, то після цього можуть бути суттєві наслідки: заборона на повторний в'їзд.

Туризм є важливою та зростаючою складовою переміщення людей. Є також важливим джерелом доходу для багатьох держав, як для тих, що розвиваються, так і для розвинених країн; має значний вплив на систему входу та на пов'язану всередині країни інфраструктуру; та надає можливість для міжкультурного обміну.

Станом на 22.09.2021 року, українські громадяни можуть безвізово або отримуючи візу по прибуттю, відвідувати 149 країн зі 198 незалежних та частково визнаних держав, з урахуванням залежних територій. У зв'язку з пандемією COVID-19 країни встановили обмежувальні заходи для відвідування українцями (існують певні правила в'їзду в кожену країну зокрема), 121 країна залишаються відкритими для відвідування громадянами України.

Література: [1-27]

Тема 8. Географія міграційних потоків в сфері освітніх послуг.

Топ привабливі країни (міста) для отримання освітніх послуг. Україна в системі надання освітніх послуг іммігрантам. Права та обов'язки мігрантів – користувачів освітніх послуг в країні тимчасового перебування. Особливості видачі посвідок та визнання дипломів в Україні для іммігрантів.

Українська освіта вважається однією з найкращих у світі з огляду на її довгу та багату історію. Вищі навчальні заклади в Україні вперше були створені в 17 столітті і вже тоді залучали студентів з усього світу. Досвідчені викладачі та професори, велика різноманітність спеціальностей та європейські стандарти якості роблять українську освіту популярною серед студентів з усього світу.

Іноземні студенти мають можливість навчатися в більш ніж 240 університетах України та здобувати спеціалізацію в різних наукових галузях. Основними мовами навчання в українських вищих навчальних закладах (ВНЗ) є українська, російська або англійська. Щороку вищі навчальні заклади залучають студентів з понад 150 країн світу. Українські вищі навчальні заклади надають такі рівні вищої освіти: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук.

У **2005 році** Україна приєдналася до Болонського процесу, що є позитивним кроком до інтеграції української освіти в Європейський простір вищої освіти. В останні роки українська влада прийняла низку амбітних реформ, спрямованих на підвищення прозорості, підзвітності та доброчесності. Так, в липні **2014 року** був прийнятий новий закон про вищу освіту, який спрямований на збільшення автономії університетів.

Основним джерелом інформації про вищу освіту в Україні для іноземних студентів є Український державний центр міжнародної освіти при Міністерстві освіти і науки України.

Вісім із десяти найпопулярніших університетів України серед іноземних студентів є медичні заклади. Це свідчить, що приплив азіатських та африканських студентів значною мірою зумовлений через їхнє бажання навчатися у вищих медичних навчальних закладах України. Наприклад, медична освіта в Індії, є дуже дорогою, а вступ до медичних вищих навчальних закладів є дуже конкурентним, тому індійські студенти дедалі частіше виїжджають до менш дорогих країн, таких як Китай чи Україна. Інтерес до порівняно високоякісної, але водночас недорогій медичній освіті також зробив Україну популярною дестинацією для студентів з таких африканських країн, як Нігерія та Гана, де Україна на даний час є третім за популярністю місцем навчання у світі. Візові формальності та вартість проживання в Україні часто є нижчими для африканських студентів, ніж у більшості західних країн.

Згідно зі статистичними даними ЮНЕСКО, кількість студентів у вищих навчальних закладах в Україні скоротилася з 2,85 млн. у 2008 році до 1,67 млн. у 2017 році, що призвело до закриття сотень вищих навчальних закладів (ВНЗ) більш ніж на 41%. Загальна кількість, включаючи університети та інші типи ВНЗ, за урядовими даними зменшилася з понад 1000 у 1996 році до 661 впродовж 2017–2018 н.р.

Війна також мала очевидний вплив на студентську мобільність в Україні. Хоча виїзна студентська мобільність значно зросла в країні загалом протягом останніх років. Вона ще більше прискорилася з моменту початку конфлікту в 2014 році. Після подвоєння з 25 432 до 49 966 впродовж 2007–2014 рр. кількість українських студентів, які шукають освіту за кордоном, зросла у 2017 році ще на 54% до 77 219.

За оцінками українського аналітичного центру CEDOS, у 2017–2018 н.р. кількість студентів, які виїжджають з України досягла піку до 83 тис. Коефіцієнт виїзної мобільності, тобто відсоток студентів, які навчаються за кордоном, серед усіх українських студентів зріс втричі з 2012 року та становив відповідно 4,6% у 2017 році.

Зростаючий відтік студентів спрямовується насамперед у сусідні країни. Вісутність роботи, гідної оплати праці та умов працювати, незатребуваність певних професій є тими факторами, які мотивують молодь виїжджати за кордон. Безробіття серед молоді в Україні є високим (19,6% серед 15–24-річних у 2018 році) і значно перевищує рівень безробіття серед населення працездатного віку.

Іноземцям та особам без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання, посвідка видається на період навчання, який визначається наказом закладу освіти про встановлення періодів навчання для іноземних студентів.

Документи для оформлення посвідки подаються не пізніше ніж за 15 робочих днів до закінчення встановленого строку перебування в Україні.

Література: [1-27]

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міграційний профіль України 2019. Міграційна служба України. URL: http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf.
2. Адамик В. В., Стахова Н. В. Трансформація європейської міграційної політики в умовах глобальних і регіональних викликів. Вісник Економіки. Випуск 3(105). 2022. С. 137–152.
3. Міжнародна організація міграції. URL: <http://www.iom.org.ua/en>.
4. Омеляненко В. А., Кулініч К. М. Міжнародні процеси інтелектуальної міграції в контексті глобальних інноваційних тенденцій. URL: http://www.asconf.com/eng/archive_view/103.
5. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с. (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»).
6. Основні показники ринку праці. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Про розвиток безвізового діалогу між Україною та ЄС. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/justice/visa-liberalization>.
8. Глобальна проблема біженців. ЄС і Туреччина вже домовились URL: <http://www.ukrop-ua.net/userpublications/16350-globalna-problema-bzhencv-yes-turechchina-vzhe-domovilisy-a-scho-dal.html>.
9. Короленко Н. В., Петросян А. А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/87.pdf.
10. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 204 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45203>.
11. Комар Н. В. Міста дестинації мігрантів в Європі: виклики та можливості. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Ч. 2. С. 47–55. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1751>.
12. Європейська міграційна криза. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
13. Звіт Агентства ООН у справах біженців. URL: <http://www.unhcr.org/56701b969.html>.
14. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.
15. Біженці та шукачі захисту в Україні. Тематичний огляд УВКБ ООН. Червень 2019. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/06/2019-06-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update-FINAL_UKR.pdf.
16. Кухтик С. В., Деркаченко Ю. В. Імміграція та адвокація прав біженців і внутрішньо переміщених осіб: навчальний посібник. Київ. 2018. 397 с. URL: <https://khai.edu/assets/documents/985/11.MSc2.pdf>.
17. McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (eds.), 2021. World Migration Report 2022. International Organization for Migration (IOM), Geneva.

18. Peers, S., Guild, E., Acosta Arcarazo, D., Groenedijk, K., Moreno-Lax, V., (eds.), *EU Immigration and Asylum Law (text and commentary)*. Second edition, Martinus Nijhoff, Leiden, 2018.
19. *International Migration 2020 Highlights*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. United Nations New York, 2020. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migration_highlights.pdf.
20. *2020 Annual International Migration and Forced Displacement Trends and Policies Report to the G20*. URL: <https://www.oecd.org/migration/mig/FINAL-2020-OECD-ILO-UNHCR-IOM-G20-report.pdf>.
21. Martin Hofmann, Audrey Jolivel, Daria Huss, Caroline Ambiaux. *International Migration: Drivers, Factors and Megatrends*. March 2020. URL: <https://www.icmpd.org/file/download/51472/file/Policy%2520Paper%2520-%2520Geopolitical%2520Outlook%2520on%2520International%2520Migration.pdf>.
22. Internal Displacement Monitoring Centre, *Global Report on Internal Displacement*, September 2019. URL: <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2019>.
23. Datareportal, *Digital 2019: Global Digital Overview*, September 2019. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2019-global-digital-overview>.
24. *Refugees and migrants in times of COVID-19: mapping trends of public health and migration policies and practices*. Global Evidence Review on Health and Migration. World Health Organization 2021. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/9789240028906-eng.pdf>.
25. Pierre Georges Van Wolleghem. *The EU's Policy on the Integration of Migrants*. 2019. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-97682-2>.
26. Oksana Hamova, Anna Dergach, Oksana Pikulyk, Irina Zolotykh, Kateryna Diachenko. *Methods of Regulating Migration Processes in EU Countries*. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.3, March 2021. P. 257–265. URL: <https://koreascience.kr/article/JAKO202121055593988.pdf>.
27. Johann Fuchs, Doris Söhnlein and Patrizio Vanella. *Forecasting–Significance and Approaches*. *Encyclopedia* 2021, 1, 689–709.

Навчально-методичне видання

Наталія Володимирівна Стахова

**ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»**

Підписано до друку 28.10.2022 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 1,4. Обл.-вид. арк. 1,6.
Тираж 50 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*